

فهرست

۱	فصل اول: کلیات تحقیق
۲	مقدمه
۳	بیان مسأله
۳	پیشینه تحقیق
۴	ضرورت و اهمیت موضوع
۵	اهداف کلی و جزئی تحقیق
۵	سؤالات اصلی تحقیق
۵	سؤالات فرعی تحقیق
۶	فرضیه‌های تحقیق
۶	پیش فرض‌های تحقیق
۶	روش تحقیق
۷	روش تحلیل
۸	محدودیت‌های تحقیق
۸	تعاریف عملیاتی
۸	۱_ کلید واژه‌های قرآنی «موانع»
۹	۱_۱ منع
۹	۱_۲ صدّ

- ۲_ کلید واژه‌های قرآنی «راه‌کارها» ۱۰
- ۲_۱_ سییل ۱۰
- ۲_۲_ صراط ۱۱
- ۳_ کلید واژه‌های قرآنی «تربیت» ۱۲
- ۳_۱_ ربّ ۱۲
- ۳_۲_ تربیت ۱۳
- ۴_ کلید واژه‌های قرآنی «عبودیت» ۱۳
- ۴_۱_ عبد ۱۳
- ۴_۲_ عبودیت ۱۴
- فصل دوم: مبانی تحقیق ۱۶
- مقدمه ۱۷
- مبانی تربیت ۱۸
- ۱_ عوامل مؤثر در تربیت ۱۸
- ۱_۱_ وراثت ۱۸
- ۱_۲_ محیط ۱۹
- ۱_۲_۱_ اجتماع ۱۹
- ۱_۲_۲_ کار ۲۱
- ۱_۳_ خود فرد ۲۶
- ۱_۳_۱_ اراده ۲۶

۳۰	.....۱_۳_۲ ایمان
۳۲	.....۱_۴ وسائط الهی
۳۲	.....۱_۴_۱ سختی‌ها و شدائد
۳۵	.....۱_۴_۲ عوامل ماوراء طبیعت
۳۷	.....۲ اصول تربیت
۳۷	.....۲_۱ اعتدال
۳۸	.....۲_۲ کرامت و عزّت
۴۳	.....۲_۳ رفق و مدارا
۴۵	.....۳ روش‌های تربیت
۴۵	.....۳_۱ روش الگویی
۵۰	.....۳_۲ روش محبت
۵۴	.....۳_۳ روش تذکر
۵۶	.....۳_۴ روش عبرت
۵۸	.....۳_۵ روش موعظه
۶۰	.....۳_۶ روش توبه
۶۴	.....نکته عرفانی
۶۶	.....۳_۷ روش تفکر و تعقل
۶۶	.....۳_۷_۱ تعریف تفکر و تعقل
۶۷	.....۳_۷_۲ هدف تفکر و تعقل

- ۳_۷_۳_ مبناى تفکر و تعقل ۶۸
- ۳_۷_۴_ آثار تفکر و تعقل ۶۸
- ۳_۷_۵_ آفات تفکر و تعقل ۷۰
- ۳_۷_۶_ آنچه شایسته تفکر و تعقل است ۷۰
- ۳_۷_۶_۱_ تفکر در عالم خلقت ۷۱
- ۳_۷_۶_۲_ تفکر در تاریخ ۷۱
- ۳_۷_۶_۳_ تفکر انسان درباره خود ۷۳
- ۳_۷_۶_۴_ تفکر انسان درباره دنیا و آخرت ۷۴
- مبناى عبودیت ۷۶
- ۱_ علت عبودیت ۷۶
- ۲_ معنای عبادت ۷۶
- ۳_ ارکان عبادت ۷۸
- ۴_ شرایط کمال عبادت ۷۹
- ۴_۱_ اخلاص ۷۹
- ۴_۲_ رضا و تسلیم ۸۰
- ۵_ آداب قلبیه عبادت ۸۲
- ۵_۱_ داشتن خوف و رجا ۸۲
- ۵_۲_ حسن ظن به خدا و عدم یأس از رحمت او ۸۳
- ۵_۳_ خروج از حبّ نفس ۸۵

۸۶	۵_۴_ کسب حضور قلب
۸۶	۵_۴_۱_ ضرورت حضور قلب در عبادات
۸۷	۵_۴_۲_ مراتب و مراحل حضور قلب
۸۷	۵_۴_۳_ طریقه کسب حضور قلب
۸۹	۵_۵_ خشوع در عبادات
۹۱	۶_ غایت عبادت
۹۳	۷_ یقین عبادی و آثار آن
۹۴	۸_ توحید عبادی
۹۵	۹_ آفات توحید عبادی
۹۹	فصل سوم: موانع و راه‌کارهای فردی عبودیت
۱۰۰	مقدمه
۱۰۰	۱_ اغوای شیطان و راه‌کارهای خروج از آن
۱۰۰	۱_۱_ معنای شیطان
۱۰۰	۱_۲_ دلیل سقوط شیطان
۱۰۲	۱_۳_ راه‌های نفوذ شیطان
۱۰۲	۱_۳_۱_ وسوسه کردن
۱۰۳	۱_۳_۲_ وعده دادن
۱۰۴	۱_۳_۳_ امنیه و آرزو
۱۰۵	۱_۳_۴_ زینت دادن

- ۱۰۴_۱_۴ ..... دلیل نفوذ شیطان ۱۰۸
- ۱۰۵_۱ ..... راه‌کارهای خروج از اغوای شیطان ۱۰۸
- ۱۰۵_۱_۱ ..... شناخت شیطان و راه‌های نفوذ او ۱۰۸
- ۱۰۵_۲ ..... تسلیم امر خدا بودن و عدم پیروی شیطان ۱۱۲
- ۱۰۵_۳ ..... توجه به عاقبت پیروی از شیطان ۱۱۳
- ۱۰۵_۴ ..... استعاذه و توکل به خدا ۱۱۶
- ۱۰۵_۵ ..... یاد خدا و اخلاص ۱۱۸
- ۲_۱ ..... حبّ دنیا و راه‌کارهای خروج از آن ۱۲۱
- ۲_۱ ..... تعریف دنیا ۱۲۱
- ۲_۲ ..... دنیای ممدوح ۱۲۲
- ۲_۳ ..... دنیای مذموم ۱۲۴
- ۲_۴ ..... معنای حبّ دنیا ۱۲۶
- ۲_۵ ..... عامل تزئین دنیا ۱۲۷
- ۲_۶ ..... نتیجه حبّ دنیا ۱۲۸
- ۲_۷ ..... راه‌کارهای خروج از حبّ دنیا ۱۳۰
- ۲_۷_۱ ..... توجه به حقیقت دنیا ۱۳۰
- ۲_۷_۲ ..... توجه به حقیقت مرگ و عوالم پس از آن ۱۳۴
- ۲_۷_۳ ..... پرهیز از دل‌بستگی به دنیا ۱۳۵
- ۲_۷_۴ ..... اعراض از اهل دنیا و معاشرت با صالحان ۱۳۸

- ۳_ هوای نفس و راه‌کارهای خروج از آن ۱۴۳
- ۳_۱_ معنای هوای نفس ۱۴۳
- ۳_۲_ مراتب هوای نفس ۱۴۴
- ۳_۳_ معنای معبود گرفتن هوای نفس ۱۴۵
- ۳_۴_ دلیل پیروی هوای نفس ۱۴۷
- ۳_۵_ نتیجه پیروی هوای نفس ۱۴۹
- ۳_۶_ راه‌کارهای خروج از هوای نفس ۱۵۲
- ۳_۶_۱_ مراقبه، محاسبه و معاقبه نفس ۱۵۲
- ۳_۶_۲_ تزکیه نفس ۱۵۴
- ۳_۶_۳_ توجه به وضع هواپرستان در قیامت ۱۵۵
- ۳_۶_۴_ تقوا و خوف از مقام ربّ ۱۵۸
- ۳_۶_۵_ صبر و نماز ۱۶۱
- فصل چهارم: موانع و راه‌کارهای اجتماعی عبودیت ۱۶۵
- مقدمه ۱۶۶
- ۱_ مانع اول: تهاجم فرهنگی ۱۶۶
- ۱_۱_ معنای تهاجم فرهنگی ۱۶۶
- ۱_۲_ انگیزه دشمن از تهاجم فرهنگی ۱۶۷
- ۱_۳_ نقاط مورد هجوم دشمن در تهاجم فرهنگی ۱۶۸
- ۱_۴_ راه‌های نفوذ فرهنگی دشمن ۱۷۰

- ۱۷۰..... ۱_۴_۱ راه‌های ریشه‌ای
- ۱۷۱..... ۱_۴_۲ راه‌های سطحی
- ۱۷۲..... ۱_۵ ضرورت مبارزه با تهاجم فرهنگی
- ۱۷۳..... ۱_۶ راه‌کارهای مقابله با تهاجم فرهنگی
- ۱۷۳..... ۱_۶_۱ راه‌کارها در عرصه اندیشه
- ۱۷۳..... ۱_۶_۱_۱ آگاه کردن مردم از اهداف فرهنگ سازان غربی
- ۱۷۶..... ۱_۶_۱_۲ هجوم فرهنگی بر ضد فرهنگ غرب
- ۱۷۶..... ۱_۶_۱_۳ ترویج ارزش‌های معنوی
- ۱۷۸..... ۱_۶_۲ راه‌کارها در عرصه عمل
- ۱۷۹..... ۱_۶_۲_۱ وظیفه مردم در دفاع از فرهنگ اسلامی
- ۱۷۹..... ۱_۶_۲_۱_۱ فرهیختگان(حوزویان و دانشگاهیان)
- ۱۷۹..... ۱_۶_۲_۱_۱_۱ حفظ وحدت حوزه و دانشگاه
- ۱۷۹..... ۱_۶_۲_۱_۱_۲ کسب معرفت و آگاهی
- ۱۸۰..... ۱_۶_۲_۱_۲ عموم مردم
- ۱۸۰..... ۱_۶_۲_۱_۲_۱ بسیج عمومی و آموزش دینی
- ۱۸۰..... ۱_۶_۲_۱_۲_۲ احیای جلسات مذهبی
- ۱۸۱..... ۱_۶_۲_۱_۲_۳ برخورد دوستانه و محبت آمیز با جوانان
- ۱۸۱..... ۱_۶_۲_۲ وظیفه دولت در دفاع از فرهنگ اسلامی
- ۱۸۲..... ۱_۶_۲_۲_۱ از راه بحث، مناظره و استدلال

- ۱۸۲..... از راه تحریک احساسات و عواطف ..... ۱_۶_۲_۲_۲
- ۱۸۳..... مانع دوم: ناکارآمد جلوه دادن نظام اجتماعی اسلام ۲
- ۱۸۴..... راه کارها در عرصه اندیشه ..... ۲_۱
- ۱۸۴..... تبیین کارآمد بودن نظام اجتماعی اسلام ..... ۲_۱_۱
- ۱۸۶..... تبیین تفاوت نظام اجتماعی اسلام و تمدن غرب ..... ۲_۱_۲
- ۱۸۷..... تبیین هدف تمدن غرب ..... ۲_۱_۳
- ۱۸۹..... تبیین آثار تمدن غرب ..... ۲_۱_۴
- ۱۹۰..... تبیین حقیقت تمدن غرب ..... ۲_۱_۵
- ۱۹۱..... تبیین هدف نظام اجتماعی اسلام ..... ۲_۱_۶
- ۱۹۳..... تبیین جهانی شدن نظام اجتماعی اسلام ..... ۲_۱_۷
- ۱۹۵..... راه کارها در عرصه عمل ..... ۲_۲
- ۱۹۶..... انتظار فرج حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه ..... ۲_۲_۱
- ۱۹۶..... انتظار ویرانگر ..... ۲_۲_۱_۱
- ۱۹۷..... انتظار سازنده ..... ۲_۲_۱_۲
- ۲۰۱..... مفهوم انتظار ..... ۲_۲_۱_۲_۱
- ۲۰۴..... فلسفه انتظار ..... ۲_۲_۱_۲_۲
- ۲۰۴..... خودسازی فردی ..... ۲_۲_۱_۲_۲_۱
- ۲۰۵..... خودیاری های اجتماعی ..... ۲_۲_۱_۲_۲_۲
- ۲۰۶..... منتظران راستین در فساد محیط حل نمی شوند ..... ۲_۲_۱_۲_۲_۳

- ۲۰۸..... کسب بصیرت ..... ۲_۲_۲
- ۲۱۵ ..... فراهم آوردن عوامل گرایش به دین و از بین بردن علل دین‌گریزی..... ۲_۲_۳
- ۲۱۵..... علت اصلی گرایش به دین ..... ۲_۲_۳_۱
- ۲۱۷..... علل فرعی گرایش به دین ..... ۲_۲_۳_۲
- ۲۱۷..... شناساندن خدا و دین با روش مطلوب ..... ۲_۲_۳_۲_۱
- ۲۱۸..... عمل کرد متولیان دین ..... ۲_۲_۳_۲_۲
- ۲۱۸..... رحمت و رأفت مسئولان ..... ۲_۲_۳_۲_۳
- ۲۲۰..... اقتصاد ..... ۲_۲_۳_۲_۴
- ۲۲۰..... قیام رهبران الهی در شرایط ظلمانی ..... ۲_۲_۳_۲_۵
- ۲۲۱..... علل گریز از دین ..... ۲_۲_۳_۳
- ۲۲۱..... عدم شناخت جهان، انسان و دین ..... ۲_۲_۳_۳_۱
- ۲۲۲..... تفسیر ناروا از دین ..... ۲_۲_۳_۳_۲
- ۲۲۹..... منابع و مآخذ ۲۲۹

«دانشکده اصول الدین»

پایان نامه کارشناسی ارشد

الهیات و معارف اسلامی. علوم قرآن و حدیث

بررسی موانع و راه کارهای تربیتی

عبودیت

استادراهنما: جناب آقای حجت الاسلام دکتر ولی الله نقی پور فر

استاد مشاور: جناب آقای عباس چراغ چشم

دانشجو: نرگس امامی کوشا

تابستان ۱۳۸۷

قال الله تعالى:

«أنا أشكر الله و من يشكر فإنما يشكر لنفسه و من كفر فإن الله غني حميد»

اگرچه زبان قاصر است از الطاف حق تعالی که بی منت همه مخلوقاتش، از جمله حقیر را مورد عنایت خود قرار داده، ولی به جاست تشکر از او چرا که سرچشمه همه خوبی‌هاست و استمداد از او برای استمرار محبت و رحمتش بر ما.

و با تشکر از خزانه‌داران علم و ولی نعمتان ما، حضرت رسول اکرم و اهل بیت گرامیش علیهم السلام که هادی و راهنمای ما در طریق حق هستند.

با تشکر از پدر و مادر عزیز و گرامیم که صبورانه و ایثارگرانه مرا تاکنون پرورش داده و برای رشد مادی و معنوی من از هیچ تلاشی فروگذار نکرده‌اند.

با تشکر از اساتید و معلمین بزرگواری که عالمانه و دلسوزانه مرا در مراحل مختلف تحصیل مشوق و راهنما بوده و هستند. به خصوص استاد محترم جناب آقای حجت الاسلام دکتر نقی پور فر که با حوصله و دقت فراوان مرا در این مسیر راهنمایی کردند و نیز استاد مشاور محترم جناب آقای چراغ چشم که در این امر قبول زحمت کردند.

با تشکر از برادران خوبم که در مراحل مختلف، مشاور و راهنمای من بودند.

با تشکر از دوستان صمیمی و مهربانم که مرا در این امر یاری کردند.

با تشکر از همه کسانی که دعای آن‌ها باعث دلگرمی من بوده است.

«و من الله التوفيق»

تقدیم بہ کومی دوست

چکیده

سیر مباحث تحقیق حاضر به این صورت است که در فصل اول به کلیات تحقیق پرداخته شده و در فصل دوم مبانی تحقیق در دو بخش: «مبانی تربیت» و «مبانی عبودیت» مورد بررسی قرار گرفته است. در فصل سوم؛ «اغوی شیطان»، «حب دنیا» و «هوای نفس» به عنوان موانع فردی عبودیت معرفی شده و راه کارهای خروج از آنها نیز با توجه به آیات قرآن تبیین گردیده است. در فصل چهارم «تهاجم فرهنگی» و «عدم اعتماد به نظام اجتماعی اسلام» به عنوان مهم ترین موانع اجتماعی عبودیت ذکر شده و راه کارهای خروج از آنها ارائه گردیده است.

روش تحلیل در تحقیق حاضر تفسیر قرآن به قرآن می باشد؛ به این معنا که بعضی از آیات قرآن به وسیله بعضی دیگر تبیین و مفهوم آنها به تفصیل بیان می شود.

کلید واژه های این تحقیق عبارتند از: منع، صدّ، سبیل، صراط، ربّ، تربیت، عبد، عبودیت.

فصل اول

کلیات تحقیق

کمال خواهی از گرایش‌های فطری در نوع انسان است، به گونه‌ای که هر انسانی در هر مکتب و آیینی این گرایش را درون خود می‌یابد، اگرچه در تشخیص مصداق آن دچار اشتباه شود و آنچه را که کمال نیست، کمال پنداشته و آن را هدف خود قرار دهد.

آن چه در مسیر کمال‌خواهی انسان مهم است، رسیدن به کمال حقیقی است، و کمال حقیقی را تنها در ذات خداوند متعال و رسیدن به قرب او می‌توان جستجو کرد؛ زیرا او وجود کامل و عاری از هرگونه کاستی و نقص است و چنین وجودی مطلوب انسان و نزدیک شدن به او آرزوی آدمی می‌باشد. از طرفی تنها راه نزدیک شدن به حق تعالی اطاعت بی‌چون و چرای او، همراه با تواضع و فروتنی است، البته نه به خاطر نیاز خداوند سبحان به فرمان‌برداری انسان بلکه به این دلیل که پروردگار عالم خالق انسان است و تنها او می‌داند که انسان با طی چه مراحل به کمال حقیقی می‌رسد؛ بنابراین دستورالعمل‌های او در حقیقت تبیین راه‌های سلوک انسان برای رسیدن به کمال مطلوبش می‌باشد. هم‌چنین عبودیت حق تعالی در واقع سیر و سلوک آدمی در مسیر کمال و نتیجه آن قرب حضرت حق جلّ اسمه می‌باشد.

آن چه در این زمینه قابل بررسی و تأمل می‌باشد، این است که چرا و چگونه این گرایش و نیاز فطری در اکثر انسان‌ها منحرف شده و تنها عده کمی از آن‌ها موفق به عبودیت آن ذات یگانه می‌شوند؛ گویا هدف را گم کرده و در سرگردانی محض، کمال و سعادت خود را در سراب‌های دنیا جستجو می‌کنند، غافل از این که فطرت تشنه آن‌ها به دنبال آب حیات است که جز از طریق عبودیت خالصانه نمی‌توان به آن دست یافت.

بنابراین در این تحقیق قصد داریم در محدوده‌ی تعلیم و تربیت قرآنی و با محوریت نظرات علامه طباطبایی در تفسیر گران‌قدر «المیزان فی تفسیر القرآن» موانع و راه‌کارهای عبودیت را به لطف الهی شناسایی کرده و آن‌ها را تبیین نماییم تا از این طریق با استمداد از خداوند متعال در مسیر عبودیت قدم گذاریم.

بیان مسأله

یکی از پایدارترین و قدیمی‌ترین تجلیات روح آدمی و یکی از اصیل‌ترین ابعاد وجود آدمی، حس پرستش و عبودیت حق تعالی است. مطالعه آثار زندگی بشر نشان می‌دهد هر زمان و هر جا که بشر وجود داشته است، نیایش و پرستش هم وجود داشته است.

پرستش نوعی رابطه خاضعانه و ستایش‌گرانه و سپاس‌گزارانه است که انسان با خدای خود برقرار می‌کند. این نوع رابطه را انسان تنها با خدای خود می‌تواند برقرار کند و تنها در مورد خداوند صادق است؛ در مورد غیر خدا نه صادق است و نه جایز. شناخت خداوند به عنوان یگانه مبدأ هستی و یگانه صاحب و خداوندگار همه چیز، ایجاب می‌کند که هیچ مخلوقی را در مقام پرستش، شریک او نسازیم و تنها او را پرستش کنیم. لازمه تحقق چنین امری این است که بر طبق نظام تربیتی اسلام که شامل: احکام عبادی، عقاید و اخلاق می‌باشد، عمل نماییم.

مجموعه‌های گرانقدری به تشریح و تبیین این آموزه‌های تربیت دینی پرداخته‌اند و از جمله آن‌ها می‌توان به قرآن کریم، نهج البلاغه، صحیفه سجادیه، روایات و احادیث معصومین علیهم السلام و آرا و اندیشه‌های متفکران اسلامی اشاره کرد که همگی آن‌ها متصل به منبع وحی الهی هستند و از ائقان خاصی برخوردارند، ما از میان این مجموعه‌های عظیم و ارزشمند، در حله اول از تفسیر قرآن کریم و در کنار آن از سایر منابع یاد شده برای بررسی موانع و راه‌کارهای تربیتی عبودیت استفاده می‌نماییم و به این نحو تربیت عبادی را مورد مطالعه قرار می‌دهیم.

پیشینه تحقیق

در زمینه‌ی عبودیت اگرچه پایان‌نامه و مقاله‌ای تاکنون نوشته نشده، اما کتاب‌های زیادی در این زمینه تألیف شده است، که هر یک از آن‌ها از زاویه‌ای خاص به این موضوع پرداخته‌اند؛ بعضی عبودیت را به عنوان روح توحید بیان نموده^۱ و بعضی معرفت و محبت را لازمه عبودیت دانسته^۲ و

^۱ ر.ک: حسینی خامنه‌ای (رهبر معظم انقلاب دام ظلّه)، سید علی، روح توحید نفی عبودیت غیر خدا، تهران، موسسه انجام کتاب، ۱۳۶۰ش.

^۲ ر.ک: اسدالهی مجرد، ماشاءالله، معرفت، محبت، عبودیت، مشهد، انتشارات رستگار، ۱۳۸۰ش.

بعضی دیگر به تفسیر عبودیت و حقیقت و چگونگی آن^۱ و عده‌ای به بیان اسرار و آثار و آفات آن^۲ پرداخته‌اند و عده‌ای دیگر نقش آن را در سازندگی انسان^۳ بررسی نموده‌اند و پر واضح است که پرداختن به هر یک از ابعاد فوق، دید تازه‌ای نسبت به عبودیت به انسان‌ها می‌دهد و آن‌ها را با هدف خلقتشان بیشتر آشنا می‌نماید.

در تفاسیر قرآن نیز این موضوع به صورت پراکنده و متناسب با آیات مربوط به عبودیت مطرح شده، ولی به دلیل ویژگی‌های خاص کتب تفسیری، به عنوان یک موضوع مستقل به آن پرداخته نشده است. در منابع روایی نیز روایات زیادی درباره‌ی عبادت و عبودیت وجود دارد، که مطالعه و بررسی آن‌ها ما را به سرچشمه‌های حکمت و عبودیت یعنی ائمه معصومین علیهم‌السلام نزدیک می‌نماید و ما را در یافتن مسیر صحیح عبودیت یاری می‌رساند.

در یک جمع‌بندی می‌توان گفت که تاکنون کتاب مستقلی در زمینه‌ی بررسی موانع و راه‌کارهای عبودیت تألیف نشده است، لذا ما تصمیم گرفتیم با بضاعت اندکی که داریم در این موضوع تحقیق مختصری انجام داده و آن را به پیشگاه حضرت ولی عصر ارواحنا له الفداء تقدیم نماییم.

ضرورت و اهمیت موضوع

ضرورت و اهمیت هر امری با تبیین جایگاه آن در نظام عالم مشخص می‌شود. لذا برای بیان ضرورت و اهمیت موضوع این پژوهش به آیه ۵۶ در سوره مبارکه ذاریات اشاره می‌کنیم؛ خداوند متعال در این آیه شریفه می‌فرماید:

« وَ مَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ »

---

^۱ ر.ک: رضوان طلب، محمد رضا، پرستش آگاهانه، تهران، ستاد اقامه نماز، ۱۳۷۴ش و حقیقی، کریم محمود، عبادت عاشقانه، قم، انتشارات حضور، ۱۳۷۴ش.

^۲ ر.ک: جوادی آملی، عبد الله، اسرار عبادت، تهران، انتشارات الزهراء، ۱۳۷۶ش و پاکدل کاشمیری، حسین، راه بازگشت به بندگی خدا، مشهد، نشر آداب، ۱۳۷۴ش.

^۳ ر.ک: صدر، محمد باقر، نقش عبادت در سازندگی انسان، ترجمه محمد محمدی اشتهاردی، قم، انتشارات امید، ۱۳۵۵ش.

«جن و انس را جز برای پرستش خود نیافریده‌ام»

این بیان حق تعالی حاکی از اهمیت امر عبودیت به عنوان هدف خلقت است.

بنابراین اگر هدف از خلقت انسان‌ها عبودیت بوده، بررسی این مسأله مهم است که چه موانعی بر سر راه عبودیت انسان‌ها وجود دارد و چگونه می‌توان این موانع را برطرف نمود و راه عبودیت را هموار ساخت از طرفی به دست آوردن شناخت کافی از موانع و راه‌کارهای عبودیت دید انسان را نسبت به جایگاهش در عالم هستی و وظایف و مسئولیت‌ها و امکاناتی که دارد باز نموده و او را در مسیر عبودیت یاری می‌رساند.

امیدواریم تحقیق حاضر با بررسی گوشه‌ای از مسائل مربوط به عبودیت، زمینه‌ای را برای تحقق این امر الهی فراهم آورد.

اهداف کلی و جزئی تحقیق

هدف کلی گردآورنده از تحقیق حاضر، پس از شناخت موانع عبودیت، یافتن راه‌کارهایی است که بتوان از طریق آن‌ها عبودیت خداوند سبحان را به جا آورد و به این نحو در مسیر هدف خلقت انسان گام برداشت. و هدف جزئی نگارنده این است که این تحقیق مقدمه‌ای باشد برای حرکتش در مسیر عبودیت حضرت حق و رسیدن او به حقیقت بندگی این شاء الله.

سؤالات اصلی تحقیق

۱_ موانع تربیتی عبودیت چیست؟

۲_ راه‌کارهای تربیتی عبودیت چیست؟

سؤالات فرعی تحقیق

۱_ حقیقت عبودیت چیست؟

۲_ آیا رسیدن به حقیقت عبودیت برای همه‌ی انسان‌ها ممکن است؟

۳_ کدام عامل در عبودیت نقش محوری دارد؟

۴_ چگونه می‌توان در عبودیت خداوند متعال ثابت قدم ماند؟

۵_ آیا عبودیت به معنای تک بعدی شدن و صرفاً پرداختن به عبادت ظاهری است؟

فرضیه‌های تحقیق

۱_ موانع عبودیت در دو بعد فردی و اجتماعی قابل بررسی می‌باشد که موانع فردی عبارتند از: «اغوی شیطان»، «حب دنیا» و «هوای نفس» و موانع اجتماعی عبارتند از: «تهاجم فرهنگی» و «عدم اعتماد به نظام اجتماعی اسلام».

۲_ راه کار اساسی برای عبودیت، بازگشت به فطرت و اجرای فرامین الهی است.

۳_ حقیقت عبودیت عبارتست از اظهار فروتنی و اطاعت و فرمان برداری حضرت حق.

۴_ همه‌ی انسان‌ها قابلیت و استعداد عبودیت خداوند را دارند.

۵_ محوری‌ترین عامل در عبودیت حق تعالی، کسب معرفت است.

۶_ لازمه ثبات در عبودیت، اطاعت دائمی از خداوند سبحان است.

۷_ عبودیت به معنای تک بعدی شدن نمی‌باشد، بلکه همه‌ی زوایای زندگی انسان را دربردارد.

پیش فرض‌های تحقیق

۱_ تنها راه رستگاری انسان عبودیت خداوند متعال است.

۲_ ایمان و عمل صالح دو بال انسان در مسیر عبودیت حق تعالی هستند.

۳_ در مسیر عبودیت، انسان موجودی تربیت پذیر است.

۴_ آنچه در انتخاب مسیر عبودیت مؤثر و تعیین کننده است، اراده انسان است.

۵_ عوامل بیرونی مثل محیط، وراثت، کار و ... نقش زمینه سازی را دارند.

روش تحقیق

تحقیق حاضر به صورت کتابخانه‌ای تدوین شده و مراحل گردآوری آن عبارتند از:

۱_ تهیه‌ی طرح تحقیق با راهنمایی استاد راهنمای محترم جناب آقای حجت الاسلام دکتر

نقی پورفر و استاد مشاور محترم جناب آقای عباس چراغ چشم.